

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ ФИЛОЛОШКОГ ФАКУЛТЕТА
УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ

ИЗВЕШТАЈ О ПРЕГЛЕДУ И ОЦЕНИ ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ
„Дела Јасунари Кавабате, Казуа Ишигуроа и Харуки Муракамија и њихов допринос
међукултурној комуникацији Јапана и Србије“ мср Светлане Грубор

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

1. Датум и орган који је именовано Комисију:

Комисију је именovalo Наставно-научно веће Филолошког факултета Одлуком број 1101/1 на седници 8. марта 2021. године.

2. Састав Комисије:

др Кајоко Јамасаки, редовни професор, Филолошки факултет у Београду
Ужа научна област: Јапанологија
Датум избора у звање: 16. 04. 2014.

др Данијела Васић, ванредни професор, Филолошки факултет у Београду
Ужа научна област: Јапанологија
Датум избора у звање: 20. 06. 2017.

др Далибор Кличковић, ванредни професор, Филолошки факултет у Београду
Ужа научна област: Јапанологија
Датум избора у звање: 20. 06. 2017.

др Александра Јовановић, редовни професор, Филолошки факултет у Београду
Ужа научна област: Англистика
Датум избора у звање: 20. 09. 2017.

др Никола Бубања, ванредни професор, Филолошко-уметнички факултет у Крагујевцу
Ужа научна област: Англистика
Датум избора у звање: 14. 06. 2017.

II ПОДАЦИ О АУТОРУ

Име, име једног родитеља, презиме	Светлана, Вуле, Грубор
Датум и место рођења	5. новембар 1983, Аранђеловац, Србија
Наслов мастер тезе	<i>Симболизам у романима Маргарет Дребл „Кавез за птице“ и „Ледено доба“</i>
Датум и место одбране мастер рада	5. 10. 2012, Филолошки факултет, Београд
Научна област из које је стечено академско звање мастера	Англистика

III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

„Дела Јасунари Кавабате, Казуа Ишигуроа и Харуки Муракамија и њихов допринос међукултурној комуникацији Јапана и Србије“

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Докторска дисертација мср Светлане Грубор обухвата 168 компјутерски штампаних страница, а подељена је на следећа поглавља: 1. Увод (стр. 1–4); 2. Међукултурна комуникација (5–42); 3. Јасунари Кавабата у међукултурној комуникацији Јапана и Србије (43–91); 4. Казуо Ишигуро у међукултурној комуникацији Јапана и Србије (92–111); 5. Харуки Мураками у међукултурној комуникацији Јапана и Србије (112–143); 6. Заступљеност Јасунари Кавабате, Казуа Ишигуроа и Харуки Муракамија у српској штампи и интернету (144–149); 7. Закључак (150–154). Списак литературе садржи 198 библиографских јединица и 17 интернет страница (155–167); Биографија (168).

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

У Уводу докторске дисертације, кандидаткиња као предмет свог истраживања поставља стваралаштво јапанских писаца Кавабате, Ишигуроа и Муракамија, најављујући да ће бити истражена и библиографија „радова о њиховом утицају на културу наше земље“ (стр. 2). У том смислу, истиче се значај „мотива који повезују нашу и јапанску духовност“, да би се затим, у понешто неконзистентном маниру, најавила анализа „традиције и иновације у делима Кавабате и Ишигуроа као и традиција и рушење традиције у делу Муракамија и традиционална јапанска естетика у свакодневном животу приказана у њиховим делима“ (стр. 2).

Као главни циљ истраживања кандидаткиња наводи расветљавање феномена „утицаја Кавабате, Ишигуроа и Муракамија на нашу културу откривањем и анализирањем процеса који су основ међукултурне комуникације у њиховом стваралаштву“ (стр. 2). Иако већ у основи најаве теме и методологије наилазимо на знатну хетерогеност циљева и поступака, може се идентификовати претпоставка кандидаткиње да ће се, на основу стваралаштва тројице писаца које доводи у исту равну репрезентативности, на крају показати „поузданост хипотезе о њиховом утицају на историјски процес упознавања, разумевања и прихватања јапанске културе“ (стр. 2), те да ће се доказати трансформативни утицај дела ових писаца на српску културу. Као резултат, кандидаткиња карактеристично сложеним формулацијама износи очекивање да ће се одабраним поступком „изнедрити разматрање утицаја који процес преласка из традиционалног друштва и културе у модерни свет врши на модалитет књижевног стваралаштва, путем избора стваралачког жанра, проседеа, тематике, ликова, језика и стила, као и сасвим јединственог приступа транспоновану ’чаробног’ света модерности у окриљу традиционалне културне ризнице кроз симболику која се користи“ (стр. 2). Овако постављени циљ истраживања ослања се на хипотезу „да је целокупни опус Кавабате, Ишигуроа и Муракамија, посебно поједина њихова дела, чврсто утемељен у међукултурној комуникацији јапанске и српске културе“ (стр. 2). Кандидаткиња оцењује да је утицај Кавабате, Ишигуроа и Муракамија значајан не само за историјски процес

уознавања, разумевања и прихватања јапанске културе, већ да је и „од непроцењивог значаја за српску културу“ као такву (стр. 2).

Прелиминарно сагледавајући домете свог истраживања, кандидаткиња у овој фази даје кључ интерпретације дисертације и открива да је неопходно „издиференцирати остварене резултате при чему треба апострофирати суштински допринос научном сагледавању не мале улоге у процесу међукултурне комуникације која припада култури Јапана, посебно јапанске литературе Кавабате, Ишигуроа и Муракамија, која својом суштином обезбеђује дијалог култура наших земаља и доприноси унапређивању научног познавање јапанско-српске књижевне и културне контактологије и њиховом зближавању“ (стр. 2).

У другом поглављу, организованом на начин који није увек лако пратити, кандидаткиња се најпре опсежно бави појмом и нивоима међукултурне комуникације (1.1, 1.2), те у истом том оквиру и донекле неочекивано, такође разликама између нискоконтекстуалних и висококонтекстуалних култура (1.3), при чему Јапан припада потоњима. Надаље је у фокусу међукултурна компетенција и компоненте у њеној структури (2.1), што укључује и особености јапанске међукултурне компетенције (2.2), коју кандидаткиња сагледава кроз концепте за које налази да се њима чврсто устројавају међуљудски односи у јапанском друштву, као што су *амае*, концепт и врсте дуга (дуг *он*, дуг *гири* и дуг *гиму*) и *ђори*. У оквиру подналова „Идентитет учесника у међукултурној комуникацији“ и при крају другог поглавља, кандидаткиња разматра аспекте традиционалног јапанског идентитета и његових савремених промена (3.1.3) кроз донекле неочекивану призму производа популарне културе (*манга* и *аниме*). Поглавље се закључује разматрањем проблема идентитета у Јапану (3.1.5).

Треће поглавље посвећено је улози Кавабате у међукултурној комуникацији Јапана и Србије. Кандидаткиња се оријентише на опис одлика поетике овог писца, на етичке и естетске идеале који се рефлектују у његовим делима, трагајући у њима за елементима који су схватљиви и сродни српском читалаштву. Културолошку компатибилност она налази, између осталог, у култу природе и осећању меланхолије. Тако се, тврди кандидаткиња, Кавабатина сетна очараност лепотом „осећа у сваком слоју хронотопа, дише и трепери, стварајући посебно сазвучје у преплитању простора и времена“, а та „крхкост самог живота и слике увелости носе неки тужни шарм пролазности, континуиране промене и прелазак из једног облика у други“; у чему недвосмислено препознаје „нешто слично српском концепту ’жал за младос’ који је близак јапанском концепту *моно-но аваре*“ (стр. 84). Поред овако уочене културолошке „сродности“, тврди се и то да принцип *геидо*, чије се убедљиво постојање утврђује код Кавабате, може допринети стварању вредносних категорија у српској култури. Као конкретан пример утицаја, примећује да је „одраз *геидоа* нашао снажно упориште у тренирању борилачких вештина где Србија има изванредне резултате захваљујући баш дисциплинованом приступу овим активностима“ (стр. 85). Откривајући у начелу *геидо* изворе пословичне посвећености и изражене одговорности према послу код јапанског народа, констатује се да „није ни чудо што се Јапанци озбиљно поносе сваким послом, од возача возова до контролора у саобраћају, до банковног шалтера, било шта да раде то чине уз огромну одговорност и испуњавају своје дужности до крајњих могућности“, те да је „овакав духовни потенцијал свакако диван и похвалан“ (стр. 85).

У четвртном поглављу, у коме се говори о Ишигуроу, наглашена је и, подацима његове биографије, изнова истицана двојност у пишевом идентитету, која се огледа у

његовом јапанском пореклу и енглеском образовању, због чега се знатна пажња учестало усмерава на биографске чињенице као пример интеркултурне и интерлингвистичке комуникације. У анализи је одабран део пишевог стваралаштва на основу којег се разматрају јапански елементи у његовим делима, затим перцепција простора и времена (3.1), јапанска традиционална естетика и митологија (3.2), као и други разнородни елементи јапанске књижевне традиције у поетици Ишигуроа (3.3). У закључку ове целине истичу се аспекти пишевог стваралаштва који указују на окренутост коренима и традицији јапанске културе, на кодекс понашања укоренен у „лојалности, привржености господару, осећају дубоке захвалности према ономе ко ти даје посао, на осећају космичке правичности која ће деловати у складу са понашањем појединца и његовој спремности да се понаша по правилима“ (стр. 109). С друге стране, тврди се да, у односу на Јапанце, „западни човек не схвата лојалност тако чврсто и као нешто обавезујуће и то је један од момената који у доброј мери разликује две културе“ (стр. 109).

Пето поглавље дисертације, посвећено Муракамију у његовој „космополитској“ димензији, састоји се из две целине с разгранатом структуром потпоглавља: „Перцепција Муракамијевих паралелних светова кроз сензитивност српских читалаца“ и „Харуки Мураками као аутор у контексту глобализацијских процеса“. Иако нејасан остаје критеријум избора, у разматрање се узимају следећа дела: *Хроника птице навијалице, 1984* и *Норвешка шума*, као романи с израженим елементима „паралелног света“ и потраге за идентитетом. У томе кандидаткиња налази везу са словенском културом, конкретно с улогом бунара, који се јавља као мотив у роману *Хроника птице навијалице* (стр. 119).

Посебну пажњу кандидаткиња поклања утицају глобализације на међукултурну комуникацију и истиче Муракамија као репрезентативног писца, пре свега због његове широке популарности код читалаца, на чему заснива и претпоставку о постојању културних образаца и модела у Муракамијевом делу, значајним за глобални међукултурни дијалог. Посредовањем овог писца, и сама јапанска књижевност постаје значајан чинилац у глобалној међукултурној комуникацији, која је представљена као „јединствени планетарни дискурс или дискурсе у комуникацији група људи, нација, говорника истог матерњег језика, група људи које деле исте културне обрасце“ (стр. 128). Привилегована улога у остваривању глобалног дијалога припада енглеском језику, као најраспрострањенијем медијуму комуникације, док јапанска култура свој продор, према оцени кандидаткиње, понајвише остварује посредством „економских и трговачких путева преко познатих и признатих глобалних брендова“ (стр. 129-130). Утицај јапанске културе не остварује се искључиво језичким средствима, већ и више од тога визуелном културом (на пример, *манге*, калиграфија, уметност), но ништа мање и кроз „кулинарство, глобално путем тематских ресторана јапанске кухиње, присутних данас у готово сваком већем граду на свету – суши ресторана који су популарни и у Србији“, што се „неспорно и директно одражава на интеркултурни дијалог појединих група и народа“ (стр. 130). Надаље се тврди да се утицај овог писца у контексту глобализацијских процеса убедљиво реализује таквим не-књижевним средствима, „које јапанска култура остварује глобално, а који су саставни и нераскидиви део Муракамијевог дела“ (стр. 130).

Мураками се затим разматра и кроз анализу интертекстуалности његових текстова, у чему кандидаткиња види нарочито велики интеркултурни капацитет његове књижевности. У последњем потпоглављу, говори се о „Мураками феномену“, и у оквиру

те целине дат је суд о рецепцији његових дела у Србији, где се „популарност Муракамија мери у хиљадама продатих књига“ (стр. 143).

У шестом поглављу, сагледава се утицај Кавабате, Ишигура и Муракамија у међукултурној комуникацији, и то самеравањем комуникабилности њиховог опуса квантитативној заступљености у чланцима свих врста у српској штампи и на интернету. Кандидат у циљу проналажења таквих веза развија особену методологију у виду интернет истраживања, које је обухватило појављивање ове тројице писца у српском медијском простору као „илустративни пример много ширих културних консеквенци стварне међукултурне комуникабилности дела ова три писца, али и култура Јапана и Србије, која ова дела повезују, из којих извиру и у које увиру, као њихов недељив део“ (стр. 144). На овај начин, кандидаткиња „мери“ присутност тројице писаца у српском јавном дискурсу, „са циљем да се њихова заступљеност дочара као неодвојиви део дијалога двеју култура“ (стр. 144).

Анализирајући српску штампу путем архиве компаније ЕБАРТ на интернет адреси <http://www.arhiv.rs/novinska-arhiva/>, кандидаткиња 19. децембра 2019. године проналази укупно 28 чланака у којима се појављује име јапанског писца Јасунарија Кавабате. Претрага се односила на период од 12 година, тачније од јуна 2003. до октобра 2015. године. Кандидаткиња закључује да су чланци објављени у укупно 8 различитих високотиражних дневних новина, и износи запажање „да су, због утицаја које дневна штампа има на формирање јавног мњења, високог тиража издања у којима су објављивани и континуитета објављивања кроз дужи временски период имали важан утицај на развој јапанско-српске међукултурне комуникације“ (стр. 144). Такође, наводи и то „да је 20. децембра 2019. године у обједињеном електронском каталогу великих српских библиотека <https://sr.cobiss.net/> Кавабата заступљен са 59 издања, од којих су 32 на српском језику, 7 на енглеском, 6 на македонском, 4 на мађарском, 4 на словеначком, 2 на словачком и по једно на албанском, бугарском, хрватском, руском и јапанском“ (стр. 144). У оваквој доступности Кавабатиних дела кандидаткиња види доказ „правог потенцијала његовог дела за изградњу стварне међукултурне комуникације на глобалном нивоу“ (стр. 144). Као трећи извор, наводи се интернет истраживање извршено у периоду од 10. до 20. децембра 2019. године, коришћењем, како се прецизира, „стандардног интернет претраживача компаније Гугл“. Као резултат, „претрага напредном опцијом претраживања појављивања тачне фразе на интернет страницама открива да се име Јасунари Кавабата у тачно овом језичком облику карактеристичном за српски језик и тиме на српском интернету појављује тачно 11. 300 пута“ (стр. 145). Такви резултати откривају, сматра кандидаткиња, „понављање модела који смо већ учили у српској штампи, а то је велика заступљеност интернет страница везаних за Кавабатине романе штампане у српском преводу, а наравно, присутан је и већи број страница посвећених животу великог писца“ (стр. 145). По овој методологији су, затим, наведени и подаци појављивања у штампи, на Кобису и у оквиру Гугл претраживача, за остала два писца: за Ишигуроа (68 чланака у штампи, 119 издања на Кобису и десетина хиљада интернет страница) и за Муракамија (више стотине чланака у штампи, 235 издања на Кобису и неколико стотина хиљада интернет страница). Имајући у виду заступљеност потоњег, закључује се да је „Мураками у јавном дискурсу Србије прерастао улогу која се традиционално додељује и коју традиционално преузимају писци из иностранства и постао је третиран и доживљаван као домаћи писац“ (стр. 146).

У „Закључку“, кандидаткиња резимира своје резултате.

VI СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА КОЈИ СУ ОБЈАВЉЕНИ ИЛИ ПРИХВАЋЕНИ ЗА ОБЈАВЉИВАЊЕ У ОКВИРУ РАДА НА ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

1. Grubor, S. (2019). Yasunari Kawabata and Neo-Sensualism In Japanese Literature On The Silk Road, *The Journal of International Civilization Studies Volume IV/ Issue II*, pp. 213-225.
2. Алексић, С., Софронијевић, А., Марковић, Љ., Дигиталне библиотеке и архиви Јапана : подршка развоју ефикасне привреде и савременог друштва // *Дигиталне библиотеке и дигитални архиви*, / уредници Александра Вранеш, Љиљана Марковић. - Београд : Филолошки факултет, 2015.
3. Грубор, С., Природа у делима Јасунари Кавабате // *Баштина*, вол. 51, – Институт за српску културу Приштина са седиштем у Лепосавићу, 2020.
4. Софронијевић, А., Грубор, С., Културне везе Србије и Јапана: Интернет истраживање// // *Баштина*, вол. 51, – Институт за српску културу Приштина са седиштем у Лепосавићу, 2020.

VII ЗАКЉУЧЦИ, ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Кандидаткиња закључује да се утицај стваралаштва Кавабате у међукултурној сарадњи Јапана и Србије огледа „у великом интересовању, пре свега студената, а онда и осталих читалаца за јапанску културу“, сматрајући да је од изузетног значаја за разумевање неке културе познавање њеног језика, чему је „огроман допринос на том плану остварила Љиљана Ђуровић развијањем студија јапанологије и организовањем студијских боравака у Јапану“ (стр. 151). У том се контексту, наводи се, надовезује и чињеница да је Јапан био почасни гост Сајма књига у Београду 2008. године, и том су приликом „најважније поруке биле да треба побољшати размену људи између две државе, како би се туђа култура доживела и самим тим боље разумела“, у чему је, како се тврди, Кавабатино стваралаштво омогућило да две културе остваре дијалог, те да је Кавабата „својим мајсторством и умећем писања допринео да се промени перцепција и обликовање јапанске културе код српских читалаца, кроз своја дела и ликове које је у њима изградио“ (стр. 151).

Закључно говорећи о Казуу Ишигуроу, поново се износе биографске појединости, изводећи одатле изнова закључке о мешавини култура и изворима његовог идентитета, те о комуникацији двеју тако удаљених култура као што су јапанска и енглеска кроз етичке и естетске обрасце присутне у опусу овог писца. Неколико пасуса у закључку заправо сумирају већ изречене ставове у тексту саме тезе и понављају елементе јапанског корпуса који формирају Ишигуроов текст. У трагању за идентитетом, као тематском комплексу и окосници његових дела, открива се, следи закључак, допринос „отварању тема које муче читаоце широм света“ (стр. 152).

Муракамијева улога оцењује се као необично важна управо у процесу глобализације, утолико више што је као аутор „у својој матичној земљи био прилично критикован као писац западног литерарног корпуса, док са друге стране, западна публика њега апсолутно перципира као писца јапанског миљеа“ (стр. 153). Износи се запажање према којему се, нажалост неименовани, јапански критичари такмиче да докажу „да је

Мураками вестернизовао јапанску књижевност и да је слика Јапана коју он презентује у својим романима, заправо слика Јапана коју западни читалац жели да види у њему“ (стр. 153). Улогу Муракамија у међукултурном дијалогу Јапана и остатка света кандидаткиња препознаје у „глобалним карактеристикама његовог дела“, будући да се његови романи једнако „читају на свим меридијанима“, те нарочито имајући у виду то да је „интертекстуалност његовог опуса таква да је пријемчива читаоцу различитих говорних подручја“ (стр. 153). Кандидаткиња више пута констатује то да се ниво међукултурне комуникације Јапана и Србије саображава бројности чланака у домаћим новинама и часописима, али и „хиљадама продатих књига“, које се преводе непосредно с јапанског оригинала на српски језик (стр. 153).

Сумирајући учинак истраживања, кандидаткиња изражава уверење да је дисертација дала „детаљан приказ свих аспеката међукултурног дијалога и суштински допринос научном сагледавању огромне улоге коју у том процесу има култура Јапана, посебно јапанска литература Кавабате, Ишигуроа и Муракамија, њен допринос унапређивању научног познавања српско-јапанске књижевне и културне контактологије, као и њихово зближавање“ (стр. 153).

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

Приказ и тумачење резултата дисертације „Дела Јасунари Кавабате, Казуа Ишигуроа и Харуки Муракамија и њихов допринос међукултурној комуникацији Јапана и Србије“ биће надаље дати кроз два аспекта, 1. Научни допринос у дисертацији и 2. Оригиналност дисертације

1. НАУЧНИ ДОПРИНОС У ДИСЕРТАЦИЈИ С. ГРУБОР

Неутемељеност циља и методологије истраживања

У уводном делу докторске дисертације „Дела Јасунари Кавабате, Казуа Ишигуроа и Харуки Муракамија и њихов допринос међукултурној комуникацији Јапана и Србије“, кандидаткиња полази од претпостављеног утицаја дела ове тројице аутора на српску културу. Међу главним циљевима наводи се „доказивање поузданости хипотезе о њиховом утицају на историјски процес упознавања, разумевања и прихватања јапанске културе“ (стр. 2). Већ на овом месту наговештава се каснији методолошки проблем, будући да су нејасни порекло и садржина хипотезе која се доказује, тј. остаје упитна и сама историјска реалност поменутог историјског процеса рецепције, његови токови и, најпосле, суштински значај управо ове тројице аутора у том процесу.

У дисертацији нису дати јасни теоријски оквири и критеријуми избора емпиријске грађе на темељу којих ће се испитивати претпоставка о дијалогском односу тројице писаца и српске културе. Одражавајући неодлучност између књижевности и студија културе, и у одсуству јасног одређења којим се дефинише шта тачно представља „српску културу“ у овом дијалогу, у дисертацији је изражена теоријско-методолошка несигурност која се, између осталог, огледа у несразмерно обимној и несистематској елаборацији теза о моделима комуникације у другом поглављу. Успутно помињање појединих представника књижевнотеоријске мисли, као што су Бахтин, Рикер или Кристева, не доприноси особито теоријској консолидацији. Стиче се снажан утисак да је упућивање на истакнуте носиоце филолошког приступа књижевном делу мотивисано пре свега намером да се излагање

обогати ауторитативним референцама и тако наговести постојање теоријског оквира, а не у циљу аргументације или суштинског дијалога с њиховим идејама.

Последице неодлучности између широко постављеног кутуролошког и специфичнијег филолошког приступа видљиве су на више места, као што показује следеће: „(...) оправдан је интерес за истраживањем свих аспеката међукултурне комуникације и потребе за њеним подизањем на виши вредносни ниво кутуролошких значења“ (стр. 1). Природа овог „интереса за истраживањем потребе подизања међукултурне комуникације на виши вредносни ниво кутуролошких значења“ недовољно је разјашњена, као што нејасно остаје и значење ове констатације. Уочљиво је одсуство систематске примене било какве теорије рецепције, па се већ на почетку јавља сумња у погледу тога на чему ће се заснивати истраживање утицаја јапанских писаца у Србији.

У Уводу се могу наћи и друге тврдње налик претходној, које доводе у дилему шта је, заправо, права сврха дисертације: истовремена промоција глобалне комуникације и националних вредности, у чему се управо састоји двојност коју ова дисертација није успела да јасно примети и формулише, или пак научна анализа рецепције стваралаштва тројице писаца у оквирима српске читалачке културе. Појашњавајући свој задатак, кандидаткиња каже следеће: „Важан задатак у том циљу је открити и проанализирати основне теме, поставке и догађаје у њиховим делима који се могу имплементирати у основу праве међукултурне комуникације јапанске и српске културе“ (стр. 2). Дисертација би, судећи према овим речима, тек требало да поспеши „праву међукултурну комуникацију“, и то имплементацијом „основних тема, поставке и догађаја“ из дела јапанских писаца у основе те комуникације.

С обзиром на то да кандидаткиња има очигледних проблема са формулацијом научне хипотезе, текст неминовно осцилира између различитих фокуса културне, књижевне, идејне и поетске анализе од којих ни једна не стреми утемељеним тврдњама.

Стереотипно схватање модерности и методолошки неоправдан уплив ванкњижевних елемената, поглавито економских

Приметан је дуализам између упорности дискурса који нас враћа особеностима модернизације Јапана и њених парадигми, идентификованих више на основу економских и технолошких него књижевних параметара, и савременог искуства међукултурне комуникације у времену и простору сасвим далеко од 19. века и раздобља модернизације. Кандидаткиња каже следеће: „Ова три писца, свако на свој начин, су кроз свој књижевни опус истраживали тај трновити пут модернизације који је једино таквом формулом прожимања јаке традиције са техничким прогресом могао да буде успешно остварен“ (стр. 1). Уплив различитих запажања о појавама изразито ванкњижевне природе није сам по себи споран у дисертацији овог типа, али сврставањем ове тројице различитих писаца у парадигму модернизације и истовремено безрезервном похвалом ефикасности јапанског друштвеног модела из времена модерности открива се можда главна упоришна тачка ове дисертације: пренаглашавање данас већ анахроног наратива успешне модернизације Јапана.

Следећи пример такође илуструје упорност јављања препознатљивог мотива Јапана као светског чуда: „У то време идентитет Јапанаца формиран пирамидалним императорским системом Јапана као 'Јапанци - једна породица', помогао је да се у

потпуности трансформишу борбене аспирације ратних година, и да се створи хијерархијски економски систем по узору на економски систем из рата и тако допринео чудесном оживљавању и економском просперитету земље“ (стр. 33). Озбиљне тврдње о односу ратног наслеђа, идентитета и економског развоја изречене су овде површно и без стварног контекста, утолико пре што се одмах у наставку јапанско осећање идентитета описује низом асоцијативних слика, уз објашњавање појмова као што су *гејша*, јело *шабу-шабу*, и сл. Наратив успешне економије на овом и многим другим местима сасвим надвладава аргументацију примеренију наслову и задатку дисертације. На крају, изостаје одговор на основно питање: како књижевно дело Јапана с печатом успеха „специфичне“ модернизације заправо комуницира са страном културом, у овом случају српском?

Овако конципирана и вођена, аргументација у овој дисертацији углавном се своди на бележење бројних културних посебности Јапана, језиком који се двоуми између похвале изврности и ексклузивности јапанске културе и потребе да се ангажује критички дискурс. Несразмерно велики број примера из пословног света Јапана и некритички однос према стереотипима знатно умањују научни допринос у исходу. Тенденцију учестале мистификације јапанског модела комуникације у контексту који не доприноси разумевању књижевног дела показује следећи пример: „На пример, изразито висококонтекстуални по својој природи Јапана неће преговарати са представником друге фирме уколико нема довољно високу позицију у хијерархији те фирме, без обзира колико је висока његова стручност и професионалност. Све потребне додатне информације укорењене су у знању и свести људи“ (стр. 8).

Одсуство фокуса на основну тему и слаба утемељеност полазних хипотеза

Уколико, како се тврди у Уводу, „тема предложене дисертације представља проучавање рецепције стваралаштва ових јапанских писаца у светлу глобализације културе и њиховог значаја у српској културној средини“ (стр. 1), онда се мора приметити то да је контекстуализацији стваралаштва ових писаца унутар српске културе посвећена тек занемарљива пажња, а насловом најављена анализа њихове рецепције и утицаја у комуникацији међу културама, изостаје. Анализа реакције српске културне матрице у додиру са опусом тројице писаца и одатле наговештај стварне размене, ни у једном тренутку не поприма убедљиве димензије. Доследно одлажући суочавање са самом темом, кандидаткиња, вероватно и сама свесна слабе утемељености хипотезе задате насловом, често прибегава неодређеном дискурсу о јапанском идентитету, који се час утемељује, час дестабилизује, при чему се мање следе логика и потребе излагања, а више литература која је тренутно у фокусу пажње.

Проблематичност начина на који се дефинише тема истраживања очигледна је у следећем примеру: „На основу постављеног циља истраживања могу се структурирати и формулисати следеће хипотезе овог истраживања чија се суштина огледа у томе да је целокупни опус Кавабате, Ишигуроа и Муракамија, посебно поједина њихова дела, чврсто утемељен у међукултурној комуникацији јапанске и српске културе“ (стр. 2). Иако најављује „следеће хипотезе“, оне у наставку нису јасно формулисане, а из тврдње да је опус тројице писаца „чврсто утемељен у међукултурној комуникацији јапанске и српске културе“ стиче се утисак да је њихов опус и настао управо зато да би остварио комуникацију са српском културом. Но, било да је овде у питању исхитрено закључивање, било да је реч о језичкој непрецизности, утемељеност опуса тројице писаца у

међукултурној комуникацији јапанске и српске културе, теза је коју је требало доказати, што није учињено.

Кавабата: егзотизација Јапана и површноост уочених „веза“

Многи индикатори говоре у прилог претпоставци да је кандидаткиња заинтересована преваходно за представљање *егзотичних* аспеката јапанске књижевности и културе уопште, што је особито изражено у поглављу о Јасунарију Кавабати. У том поглављу, под насловом „Утицај стваралаштва Кавабате у међукултурној сарадњи Јапана и Србије“, осим навођења радова домаћих аутора и наговештаја општих сличности, изостаје суштинска анализа начина на који Кавабатина дела комуницирају са српском културом. Поводом значаја чајне церемоније у Кавабатином делу констатује се, на пример, следеће: „Обичај испијања чаја у Србији, прихваћен тек у 19. веку, није се одржао после Другог светског рата. Али и поред те чињенице, у Србији се разуме значај и сама естетика која лепоте чајне церемоније нераскидиво спаја с етиком“ (стр. 76). Иста тврдња сматра се очигледно кључном, па је налазимо и у закључку: „Он ураћа у естетику религије и културе у духу церемоније чаја, чији је циљ да пробуди или учврсти у учеснику осећај културног идентитета. Обичај испијања чаја прихваћен је у Србији у 19. веку, није се одржао дуго, али се у Србији добро разуме захваљујући бројним књигама као што је: ’Књига о чају’ аутора Казуо Окауре (1862-1913). Такође књига ’Зен’ Дејана Разића, детаљно описује чајну церемонију и помаже српским читаоцима да боље разумеју због чега је она толико чврсто утемељена у јапанској култури. Кавабата је својим мајсторством и умећем писања допринео да се промени перцепција и обликовање јапанске културе код српских читалаца, кроз своја дела и ликове које је у њима изградио“ (стр. 151).

Општа тема пролазности, такође, наводи се као још једна тачка додира култура Јапана и Србије: „Крхкост самог живота и слике увелости носе неки тужни шарм пролазности, континуиране промене и прелазак из једног облика у други нешто слично српском концепту ’жал за младос’, који је близак пандан јапанском концепту моно-но аваре“ (стр. 84). Мора се рећи да „мотив непостојаности“, нарочито не као концепт „жала за младошћу“, тешко може послужити као чврста основа за повезивање српске и јапанске духовности односно културе („Такође, проучаваће се и мотиви који повезују нашу и јапанску духовност, с једне стране очување традиције, с друге мотив несталности и непостојаности“, стр. 2). Тек повремено присутни покушаји дубље анализе значења Кавабатиног дела за српског читаоца јављају се несистематично, у виду деконтекстуализованих мистификујућих екскурса. Чак и такви наговештаји аналитичности, нагло и без конкретних закључака, уступају место новим општим тврдњама оваквог типа: „Уништавање животне средине изазване несхватљивом похлепом за капиталом универзални је проблем широм планете. На тангенти изазова односа Кавабате према таквом понашању, може се пронаћи сваки читалац у Србији. Предивне слике планинских венаца, цветова трешње, јаворовог лишћа у јесен, месеца и снега – блиска су доживљају нестварне хармоније са прекрасним природним призорима у Србији“ (стр. 86-87).

Казуо Ишигуро: неадекватна садржина поглавља

У четвртом поглављу, „Казуо Ишигуро у међукултурној комуникацији Јапана и Србије“, чак и сама реч „Србија“ јавља се спорадично и успутно, те се може рећи да садржина овог поглавља не одговара ни сопственом наслову, нити теми дисертације. С

друге стране, проучавани су јапански елементи, перцепција простора и времена, меланхолија и пролазност, јапанска традиционална естетика, неизвесност и јапанска митологија. Такође, мери се утицај традиционалног кодекса понашања у структури ликова вишезначним конструктима *гири* и *бушидо*, као и рецепција његовог стваралаштва у светлу глобализације културе и значаја у српској културној средини. Кандидаткиња не описује скалу утицаја елемената које наводи као меродавне у оквиру истраживања повезаности култура, превасходно јапанске и енглеске. Стога констатације које се више пута понављају у тексту тезе, а које се односе на велики „допринос стваралаштва Кавабате, Ишигуроа и Муракамија међукултурној комуникацији Јапана и Србије“ (стр. 3) изгледају непоткрепљено и неутемељено, посебно када је реч о Казуу Ишигуроу.

У датом поглављу такође је евидентно неадекватно увођење методолошког обрасца анализе текста, заправо алузије на хетероглосију и творца овог термина, руског теоретичара књижевности Михаила Бахтина. Наиме, хетероглосија се односи на богатство гласова и дискурса унутар романеског текста, али није јасно на који начин је овај метод анализе примењен у случају културолошког обрасца, који пружа контекст српско-енглеској културној комуникацији. Кандидаткиња то у тези не објашњава, али пише: „Значај текстова које пише Ишигуро за међукултурну комуникацију могу се разумети у контексту концепта хетероглосије Михаила Бахтина (Mikhail Bakhtin). Анализирајући његов роман 'Остаци дана' (Neagu, 2010:275) указује на значај дуализма саме прозе коју ствара Ишигуро - њеног генеричког статуса и онога што се може назвати његов опис тога шта значи Енглеска. Културни идентитет писца и генерички идентитет текста рашчитани у светлу вишегласја које се тако лако може уочити у делу 'Остаци дана' представљају по (Neagu, 2010:276) основни замајац за анализу овог дела и шире разумевање Ишигуроа као писца који својим животом литерарног аутора и својим делом представља живи и најбољи пример међукултурне комуникације између две културе тако различите и удаљене као што су она Запада и она Јапана, а може се слободно додати и као што су оне Јапана и Србије“ (стр. 94).

Реторички искази и реченице понављају се у четвртном поглављу, што је приметно и у осталим деловима тезе. На пример, реченица „Радња првог Ишигуроовог романа одвија се у Јапану, иако је тек касније био у краткој посети Јапану, први пут од детињства“, поновљена је три пута (стр. 93, 95, 95). Слично је и с податаком да је писац добитник Нобелове награде, који се помиње више од пет пута у тексту дисертације.

У потпоглављима „Јапански елементи у делима Ишигуроа“, „Перцепција простора и времена“ и „Јапанска традиционална естетика и митологија“ кандидаткиња коментарише свет, чини се насумично одабраних, романа Казуа Ишигура: *Остаци дана* и *Не дај ми никад да одем*, како би поткрепила тезу о јапанском маниру унутар света дела. У потпоглављу „Елементи јапанске књижевне традиције у поетици Ишигуроа“ кандидаткиња наставља с анализом света Ишигурових романа, нудећи низ корисних увида у јапанску тематику унутар енглеског текста. Ипак, анализа текста романа веома је неуједначена. Док су неки поменути у свега неколико реченица (*Бледи обриси брда; Слика пролазног света; Кад смо били сирочад*), у другима је анализа поткрепљена цитатима из дела (*Остаци дана*), што оставља утисак да су анализирани ситуације на основу предложене методологије одабране арбитрано, без правог критеријума.

Харуки Мураками: прелевантност анализе дела за тему истраживања

У поглављу о Харукију Муракамију, истичу се постмодерни и глобалистички аспекти и потенцијали његове прозе, док се стварна комуникабилност самих дела не анализира било каквим суштинским сагледавањем нити из угла српске традиције и сензибилитета, нити из перспективе стручне и уопште читалачке јавности. Прва целина у овом поглављу носи наслов „Перцепција Муракамијевих паралелних светова кроз сензитивност српских читалаца“, иако се ниједно од обрађених дела не доводи у било какву значајнију везу са „сензитивношћу српских читалаца“. Једину референцу на нешто „словенско“ јесте осврт на симболику и значај бунара у словенском фолклору (стр. 119), иако ово запажање остаје недовољно интегрисано у контекст Муракамијевог романа, и као такво није функционално.

Тривијализација закључака

Кандидаткиња неретко прибегава тврдњама које се ничим не поткрепљују, границе се с тривијалношћу, а могу се чак сматрати штетнима по разумевање културе Јапана. Један од очигледнијих случајева те врсте јесте и следећа констатација која је морала бити пропраћена напоменом, уколико је кандидаткиња сматра неопходном: „Хејсеј је доба када је секс, као саставни део љубави, постао незамислив, јер је већина јапанских жена схватило да је новац много важнији од романтичне љубави. Ретко која жена је хтела да живи као што су то радиле њихове мајке – преоптерећене и исцрпљене кућним пословима, у монотоним браковима који су им уништили душу јер нису имале лична примања“ (стр. 112).

Веза која се успоставља између српске и јапанске културе посредством три јапанска писца „доказује“ се неретко на начин који се граничи са баналношћу, без консултовања стручних радова и чланака. Озбиљне тезе илуструју се често пуким навођењем цифара сумњиве релевантности уместо суштинских доказа који би поткрепили и испитали везе јапанског писца и српског читалаштва. Тако се, на пример, наводи следећа тврдња, која илуструје претходно речено: „Преко 7. 800. 000 страница које проналази стандардни претраживач интернета компаније Гугл у претрази коју смо обавили 10. јануара 2020 године говоре о несумњивој светској популарности овог великог писца. Од свих ових страница само мањи број, који се мери у неколико стотина хиљада потиче из Србије. Ово је за ред величине више него што је број интернет страница посвећених претходно анализираним јапанским писцима Кавабати и Ишигуроу, што иде руку под руку са сликом коју о Муракамију имамо када анализирамо српску штампу и број и језички садржај Муракамијевих књига у библиотекама Србије“ (стр. 147). Важнима се, дакле, сматрају насумично изабране интернет странице, чија се пука бројност сматра доказом главних хипотеза. У том низу се као важне узимају и странице „обичних“ корисника интернета (блогови, странице на друштвеним мрежама итд.) који „посвећују бројне странице Муракамију“, при чему су линкови неких од наведених (стр. 147-148) нефункционални.

Кандидаткиња у неодређеном маниру „анализира“ резултате описаног истраживачког метода, сматрајући такав приступ непобитним доказом одважних тврдњи о комуникацији писца и стране културе, међу којима је и она да Мураками због своје популарности „готово да има статус“ домаћег писца: „Опсег тема којима се баве ови текстови, као и опсег датума у оквиру кога су објављивани, недвосмислено говоре о великом интересовању српске јавности за Муркамијево дело и то у једном временски релевантном континуитету. Овим се додатно доказује претпоставка да је Мураками у

српском културном простору готово апроприсан и да има статус домаћег писца чије дело се разматра са најразличитијих аспеката и које креира утицај у јавном дискурсу Србије какав је резервисан само за домаће писце. Као прилог овој тези, и својеврсну занимљивост истичемо и интернет презентацију о позоришној представи базираној на Муракамијевом делу <http://www.skc.org.rs/teatar/1348-haruki-murakami-kad-padne-noc207.html> као и велики број чланака у научним часописима који се издају у Србији а који са различитих аспеката наука о књижевности, језику и студијама културе поред осталог анализирају и Муракамијево дело, његов утицај на глобалне културне токове и српску културну сцену. Присуство Муракамија и његовог дела на српском интернету је недвосмислено и простире се у тако значајном обиму кроз релевантан временски период који нам даје за право да говоримо о изузетној важности овог јапанског писца на међукултурни дијалог Јапана и Србије, као и о израженом и софистицираном садржају овог дијалога и других аспеката међукултурне комуникације две земље, народа и нације, засноване на делу великог писца, а сада већ и на културним дериватима насталим над његовим делима и културним моделима и обрасцима изграђеним над њима“ (стр. 148-149).

Уместо аналитичког поступка, на крају се стиче утисак да се суштина културне интеракције Јапана и Србије мери „хиљадама продатих књига“, што се у неколико наврата понавља у вези с Муракамијевим делима, преведеним на српски језик, као што показује следећи пример: „У Србији, популарност Муракамија мери се у хиљадама продатих књига. Српски читаоци имају ту срећу да се његови романи преводе директно са јапанског језика у издању Геопоетике и да се тако минимално могуће губи драж његових романа“ (стр. 143). И затим изнова, десет страница касније, у Закључку се узастопно понавља два пута иста реченица у вези с популарношћу Муракамија измерена бројем продатих књига што, према кандидаткињином схватању, поткрепљује хипотезу да су Муракамијева дела чврсто утемељена у међукултурној комуникацији Јапана и Србије:

„Његов утицај на међукултурну комуникацију Јапана и Србије мери се у хиљадама продатих књига. Такође је важна и чињеница да се његове књиге преводе директно са јапанског на српски језик. Бројни чланци о његовом утицају на глобалну културу па тако и на српску, како у новинама, тако и у научним часописима, објављују се у Србији. Хипотеза да су Муракамијева дела чврсто утемељена у међукултурној комуникацији Јапана и Србије у највећој мери се поткрепљује бројем продатих књига у Србији, који се мери у хиљадама примерака. Такође је важна и чињеница да се његове књиге преводе директно са јапанског на српски језик. Бројни чланци о његовом утицају на глобалну културу, па тако и на српску, како у новинама, тако и у научним часописима, објављују се у Србији“ (стр. 153).

Претпоследњи пасус Закључка изнова доказује тривијалност изнетих судова и усиљеног проналажења међукултурног дијалога који, по кандидаткињином суду, Мураками иницира тако што се српски читалац проналази у његовим романима, налазећи у њима питања релевантна у српском дрштву, као што су права жена и борба против насиља. Кандидаткиња се надаље упушта у подсећање на „доношење адекватних закона, доношења строжије казнене политике за мушкарце насилнике“ у Србији, што се користи као прилика да се укаже на интересовање српске јавности за „сигурне куће“. Претходне констатације кулминирају тврдњом да и у роману *Норвешка кућа* Муракамија „има доста момената који се лако читају у овом делу света“. Такав ток мисли код кандидаткиње у целости гласи овако: „У дисертацији је доказано да је отворена једна потпуно нова страница која бележи Муракамијеву флексибилност и отвореност према свету, а самим

тим и за дијалог култура наших двеју земаља. Муракамијева решеност да расветли проблеме јапанског друштва и у центар пажње истакне положај жена у јапанском друштву снажно је исказана у роману '1Q84'. Он врло отворено и без прикривања истиче да женска права нису сасвим испоштована. Са друге стране, српски читалац добро разуме овај проблем јер се и српско друштво већ годинама бори за већа права жена. У фокусу Србије јесте борба против насиља над женама у пуном смислу те речи, кроз доношење адекватних закона, доношења строжије казнене политике за мушкарце насилнике. Сигурна кућа је институција на коју српска јавност обраћа доста пажње и зато је српском читаоцу веома блиска прича о Муракамијевој сигурној кући у којој се смештају жене које су претрпеле насиље у породици. И 'Норвешка шума', која је преведена на српски језик пре него што је добила свој енглески превод, у својој тематици и атмосфери има доста момената који се лако читају у овом делу света“ (стр. 153).

Коначна оцена о доприносу дисертације С. Грубор

Кандидаткиња је у Уводу и Закључку посебно нагласила и истакла несумњиви допринос сопствене дисертације.

У Уводу стоји следеће: „На основу напред наведених циљева и радних хипотеза током овог истраживања неопходно је издиференцирати остварене резултате при чему треба апострофирати суштински допринос научном сагледавању не мале улоге у процесу међукултурне комуникације која припада култури Јапана, посебно јапанске литературе Кавабате, Ишигуроа и Муракамија, која својом суштином обезбеђује дијалог култура наших земаља и доприноси унапређивању научног познавања јапанско-српске књижевне и културне контактологије и њиховом зближавању“ (стр. 2).

У Закључку стоји следеће: „Сва три аутора анализирана у овој дисертацији на својеврстан начин доприносе међукултурној комуникацији Јапана и Србије. Ова дисертација је дала детаљан приказ свих аспеката међукултурног дијалога и суштински допринос научном сагледавању огромне улоге коју у том процесу има култура Јапана, посебно јапанска литература Кавабате, Ишигуроа и Муракамија, њен допринос унапређивању научног познавања српско-јапанске књижевне и културне контактологије, као и њихово зближавање. Доказана је хипотеза да постоје промене у перцепцији и обликовању схватања јапанске културе као упечатљив одраз сензибилитета ликова и догађаја у њиховим делима. Детаљна анализа и опис типологије ликова и главних јунака у делима сва три аутора тумачени су кроз призму социолошких, друштвено- политичких, историографских, психолошких и културолошких истраживања на релацији Јапан-Србија. Однос традиције и савремености тематски се провлачи кроз дела сва три аутора и као такав је анализиран у овој дисертацији. Опус ова три велика писца омогућио је да се међукултурни дијалог целовито сагледа како у фази традиционалних друштава и вредности у Јапану и Србији, тако и у процесу преласка јапанске и српске културе у домен савремености“ (стр. 153-154).

Судећи по овим речима, став кандидаткиње је да „јапанска литература“ тројице писаца својом суштином доприноси не само учвршћивању јапанско-српских веза, већ и продубљивању њиховог „научног познавања“. Такво настојање да се у трима различитим поетикама препозна слична комуникативна функција оптерећено је недовољно хомогенизованом и методолошки слабо заснованом акумулацијом података о готово свим одликама које се у стручној и популарној литератури могу наћи о јапанској култури и идентитету. Одсуство јасног критеријума селекције грађе и очигледна намера да се о

јапанској култури изложи *све*, без обзира на релевантност података, резултовало је неминовним губљењем из вида методолошког усмерења, па чак и самог циља истраживања. Иако садржи велику количину запажања, додуше спорних у погледу оригиналности, тачности и ваљаности излагања, докторска дисертација „Дела Јасунари Кавабате, Казуа Ишигуроа и Харуки Муракамија и њихов допринос међукултурној комуникацији Јапана и Србије“, суштински није одговорила на постављени задатак. Из ње у озбиљној мери одсуствује интегрисана тачка гледишта, а ток и садржина излагања вођени су понајвише жељом да се ангажовањем неселектованог мноштва концепата и производа јапанске културе, уместо доказивања специфичног доприноса јапанске књижевности, заправо фабрикује интерактивна матрица култура у дијалогу и тако креира имагинарни компетентни читалац и тумач јапанске културе. Оцењујемо да такав приступ не представља добру основу за израду квалитетног академског научног рада.

2. ОРИГИНАЛНОСТ ДИСЕРТАЦИЈЕ С. ГРУБОР

На основу *Правилника о поступку провере оригиналности докторских дисертација које се бране на Универзитету у Београду* и налаза у извештају из програма „iThenticate“, којим је 3. јула 2020. извршена провера оригиналности докторске дисертације „Дела Јасунари Кавабате, Казуа Ишигуроа и Харуки Муракамија и њихов допринос међукултурној комуникацији Јапана и Србије“ аутора Светлане Грубор, констатује се да утврђено подударење текста износи **4%**, што је у складу са чланом 9. Правилника.

Међутим, упркос извештају из програма „iThenticate“, у раду су евидентни бројни недостаци у погледу **навођења извора и њиховог цитирања**. Следи анализа уочених недостатака.

1. У дисертацији се у појединим парентезама наводе извори којих нема у Литератури (нпр. на стр. 112 Freedman 2018 i Katsuno 2018; стр. 115 Miler, 1997; стр. 139 Flangan, 2018 итд.)
2. У дисертацији је незнатан обим ауторских исказа, а њени главни делови су настали компилирањем преузетих делова из туђих текстова.

2.1. Текст дисертације у оквиру појединих поглавља састављен је на основу дословног преузимања из извора, при чему се извор само повремено наводи у парентези, али и тада без стављања наводника код дословно преузетог текста. Следи **само неколико** таквих примера.

- 2.1.1. **Текст у оквиру поглавља 2.2. Јапанска међукултурна комуникација** је, изузев једне реченице од Јокикоко (2005), **преузет из:**
Kudo, K. (2009), Revisiting the Emic Approach to Japanese Interpersonal Communication Competence: Methodological Reflections and Future Directions, *Intercultural Communication Studies* 18 (2), 103–114.

Дата библиографска јединица наводи се у Литератури, а у тексту рада повремено, али без обележавања наводницима дословно преузетих делова изворног текста, док је већина преузимања из овог извора неозначена. Следе примери:

Грубор 2020, 22-23: Велика пажња посвећује се инструменталној вредности, у мери у којој је некритичко прихватање западних конструкција ометало теоријски развој комуникацијске компетенције код стипендиста у Јапану. Кудо наводи као пример да Иши (Ishii, 2001) истиче широко распрострањено прихватање и популарност социолингвистичких модела комуникацијске компетенције док неки други дискутују о хитној потреби алтернативне перспективе о комуникационој компетенцији, које су заиста применљиве и значајне у јапанском друштвено-културном миљеу (Kudo, 2009:104).

Kudo 2009, 104: Thus, much attention has been paid to the instrumental value, to the extent that the uncritical import of the Western construct has hampered the theoretical development of communication competence scholarship in Japan. Ishii (2001), for example, points out the widespread acceptance and popularity of sociolinguistic models of communication competence formulated by Hymes (1972) and Canale and Swain (1980), and discusses the urgent need for alternative perspectives on communication competence, which are truly applicable and meaningful in the Japanese sociocultural milieu.

Грубор 2020, 22-23: Такаи и Ота (Takai&Ota, 1994:227), на основу еминентних радова о јапанском интерперсоналном понашању, развили су скалу јапанске интерперсоналне компетенције која је инкорпорирала многе, наводно јапанске кључне културне вредности, као што су: одржавање међуљудске хармоније, перцептивност и осетљивост, понизност и скромност, уздржаност и оклевање, хијерархија свести, свест о сродству и повезаности, зависност, групна свест и колективизам, контекстна свест.

Kudo 2009, 104: Takai and Ota (1994), on the basis of eminent works on Japanese interpersonal behaviour (e.g., Barnlund, 1975, 1989; Hamaguchi, 1988; Midooka, 1990; Nakane, 1970; and Sugiyama-Lebra, 1976), have developed the Japanese Interpersonal Competence Scale (JICS) that has incorporated many supposedly Japanese core cultural values, such as “harmony maintenance, perceptivity and sensitivity, humility and modesty, reservation and hesitation, hierarchy consciousness, relationship consciousness, dependency, group consciousness and conformity (collectivism), and context consciousness” (p. 227).

Сл. уп. Грубор 2020, 22-24 и Kudo 2009, 103-106.

2.1.2. Текст у оквиру поглавља 3.1.1. Традиционални јапански идентитет је, изузев два пасуса (пасус на стр. 33–34 и дословно је преузет са сајта <http://www.centarzaafirmacijuirazvoj.org/upoznajte-japanski-karakter-2/>; други пасус на стр. 33 нема референцу), у потпуности **преузет из:**

Ёсихито, К. (2004), Традиционная японская идентичность (с древних времен до эпохи глобализации), Автореферат диссертации, Диссертация выполнена в Центре японских исследований, Москва, доступно на: <http://www.lib.ua-gu.net/diss/cont/64931.html>

Дата библиографска јединица наводи се у Литератури, а у тексту рада повремено, али без обележавања наводницима дословно преузетих делова изворног текста, док је већина преузимања из овог извора неозначена. Следе примери:

Грубор 2020, 32: За разлику од западне културе која има упориште у апсолутним моралним стандардима и осећају греха, карактеристика јапанске културе је одсуство таквих стандарда и присуство свеобухватнијег страха од срамоте *хаџи* (haji). Срамоту изазивају поступци који противрече основном принципу аутохтоне вере Јапанаца шинто тј. потпуно чистој искрености као и узнемиравање и злостављање других људи. Или, другим речима, активности које су у супротности са *гири* и *нинџо* (ninjo) тј. потребе за јединством са другим људима, поштовање и брига за друге, као и о себи. Такве активности су ружне и срамотне.

Ёсихито 2004: По её мнению, в отличие от западной культуры с её упором на абсолютные моральные стандарты и ощущение греха, особенностью японской культуры является отсутствие таких стандартов и всепоглощающая боязнь стыда (*хадзу*). Стыд вызывает поступки, противоречащие основному принципу синто — «сэймэй» — («честность, подобная ясному свету») и беспокоящие других людей. Те, кто совершает их, вызывают отвращение. Или же, говоря иначе, поступки, противоречащие *гири* и *ниндзё*, которые требуют единения с другими людьми, такого же уважения и беспокойства о других людях, как и о самих себе, являются некрасивыми и «позорными».

Грубор 2020, 33: После Другог светског рата, под утицајем америчке окупационе политике, традиционали јапански идентитет је еволуирао ка приближавању европском и америчком тј. западном начину живота. Међутим, захваљујући огромним напорима царских саветника и других истакнутих личности рођених у периоду Меиђи, који су обогатили своја знања искуством из рата, Јапан је до 1989. године ипак уживао у плодовима великог Меиђи периода на основу парадигме: јапански дух- западна знања (Есихито, 2004).

Виђени Јапанци уложили су сву своју енергију и знања у циљу просперитета ратом опустошеног Јапана. Захваљујући чињеници да је Јапан прихватио неке вредности западне културе и пословне стратегије дошло је до снажног развоја индустрије. Јапанци су западни модел трансформисали на свој начин. Користећи и чињеницу да је хладни рат дао Јапану заиста ретко повољну прилику, средином XX века дошло је до економског просперитета државе.

Ёсихито 2004: После Второй мировой войны под влиянием американской оккупационной политики традиционная японская идентичность эволюционировала по пути сближения с европейской и американской, с западным образом жизни. Однако благодаря огромным усилиям советников императора (*гэнро*), родившихся в эпоху Мэйдзи, и других выдающихся личностей, обогащенных опытом войны, Япония до 1989 г. так или иначе пользовалась плодами великого начинания эпохи Мэйдзи — *вакон-ёсай* (японский дух-западные знания). Можно сказать, что Япония была облагодетельствована выдающимися личностями, жившими тогда в ней. Благодаря тому, что Япония стала заимствовать западную культуру и технику благодаря предпринимательской стратегии заполнения свободных ниш в индустрии, обернувшейся преобразованием оригинальных западных образцов на японский манер, наконец, благодаря тому, что холодная война предоставила Японии действительно редчайший благоприятный случай, наша страна с середины XX-го века в течение примерно 50 лет смогла существовать в условиях экономического процветания.

Сл. уп. Грубор 2020, 32, 33 и Ёсихито 2004.

2.1.3. Текст у оквиру три поглавља, 2. 3. 1. Значај обавеза и дужности у јапанском етосу, 2. 3. 3. Дуг он – категорија неизбежних обавеза и 2. 3. 2. Дуг гиму – обавезе које се морај испунити, у великој мери је преузет из:

Сосновская, Е. А. (2019). Специфика морального сознания японцев. Этическая мысль, EthicalThought, (9), 146-164.

Дата библиографска јединица не наводи се у Литератури, а у тексту рада повремено, али без обележавања наводницима дословно преузетих делова изворног текста, док је већина преузимања из овог извора неозначена. Следе примери:

Грубор 2020, 27: Дуг *он* је хетероген. Може се поделити на дуг *он* стечен у комуникацији и дуг *он* стечен чињеницом рођења и боравка на територији Јапана. Дуг *он* који је стечен рођењем односи се на дужност према родитељима или дужност према цару. У савременом тумачењу то је више дуг према својој земљи, према прецима и божанствима који штите особу. Синкретизам присутан у јапанској култури јасно се манифестује у разумевању категорије дуга. Дуг према цару и према својој земљи потиче из конфучијанства, дуг према духу предака је одраз шинтоизма и дуг према свету окружења испуњава се поштовањем будистичких закона (Сосновская, 2009:161-162).

Сосновская 2019, 161-162: Долг-он неоднороден: его можно разделить на долг-он, приобретаемый в общении и приобретаемый самим фактом рождения и пребывания на территории Японии. [...] К он, приобретаемому человеком при рождении, можно отнести долг перед родителем; долг перед императором, а в современном истолковании это скорее долг перед своей страной; долг перед предками и божествами, которые оберегают и защищают человека [...]. Синкретизм, присущий японской культуре, ярко проявился и в понимании категории долга. Долг перед императором, перед своей страной берет начало в конфуцианстве, долг перед духами предков за существование человека является отображением основных синтоистских установлений, а долг перед всем окружающим миром надлежит исполнять путем почитания буддийских законов.

Грубор 2020, 27: Дуг у јапанској култури обухвата, без претеривања, све људске односе, формирајући потпуно посебну структуру моралне свести. Сваки појединац је истовремено укључен у више релативно независних кругова обавеза. Односи у сваком кругу дефинисани су својим правилима и захтевима. Те разлике у круговима не дозвољавају да се Јапанаци оцењују као интегралне личности, већ са становишта врсте дуга коју представља тај круг.

Живот Јапанаца је константно балансирање између захтева једног или другог дуга и не постоји потреба за универзалним моралним начелима. Најтежа морална дилема је сукоб између захтева различитих типова дуга који се преплићу у односима.

Сосновская 2019, 162: Долг в японской культуре охватывает, без преувеличения, все человеческие отношения, формируя совершенно особую структуру морального сознания. Человек одновременно оказывается втянутым в сравнительно независимые круги обязательств. В каждом круге отношений есть свои правила и свои требования. В результате происходит оценка человека не как целостной личности, а с точки зрения круга того или иного дол-га. Жизнь японца – это постоянное балансирование между требованиями отношений того или иного долга. Здесь нет необходимости во всеобщих моральных заповедях. Самой тяжелой нравственной дилеммой является конфликт между требованиями разных долговых отношений.

Сл. уп. Грубор 2020, 25-28 и Сосновская 2019, 156, 157, 159, 162-164.

2.1.4. Текст у оквиру поглавља 3. 1.3., „Новине у јапанском идентитету – аниме и манге“ у великој је мери преузет са (различитих) интернет страница, које се не наводе.¹ Следе примери:

Грубор 2020, 36: Изван Јапана, углавном се користи као назив за јапанске стрипове. Од 2006. године, манге су постале тржиште које обрће милијарде долара. Манга се развила од мешавине јапанског уметничког правца званог „укијо-е“ и страних стилова цртања, а основне карактеристике данашњег изгледа настале су убрзо по завршетку II светског рата,...

<https://japanskakultura12.wordpress.com/2018/09/10/anime-i-manga/> Izvan Japana, uglavnom se koristi kao naziv za japanske stripove. Od 2006. godine, mange su postale tržište koje obrće milijarde dolara. Manga se razvila od mešavine japanskog umetničkog pravca zvanog *ukiyo-e* i stranih stilova crtanja, a osnovne karakteristike današnjeg izgleda nastale su ubrzo po završetku II svetskog rata.

Грубор 2020, 36: Неко би могао помислити да је Јапан „украо“ стрипове са Запада, али то није истина. Јапанци врло дуго праве уметничку карикатуру. [...] Истина, неки аспекти манге су узети са Запада (Осаму Тезука, „отац“ модерне манге, био је под утицајем Дизнија и браће Дејва и Макса Флајшера)⁵, али њене главне карактеристике, као што су једноставне линије и стилизоване карактеристике, су изразито јапанске. Можда је кинеска уметност имала више утицаја од западне.

¹<https://mvinfo.hr/clanak/to-su-mange><https://sr.wikipedia.org/wiki/Manga>, <https://japanskakultura12.wordpress.com/2018/09/10/anime-i-manga/>, <https://bs.wikipedia.org/wiki/Manga> <https://sr.wikipedia.org/wiki/Аниме>, <https://m.facebook.com/stripoviandroid/posts/2252628248309262>

<https://bs.wikipedia.org/wiki/Manga> Često se javlja mišljenje kako su Japanci "ukrali" *strip* Zapadu, što nije tačno. Japan se veoma dugo već bavi umjetnošću stripa i *animacije*. Istina, neki aspekti mange uzeti su sa Zapada. **Osamu Tezuka**, otac moderne mange, bio je pod uticajem **Disneya** i **Maxa Fleischera**, no njegove su glavne karakteristike, kao što su jednostavne linije i stilizirani likovi, izrazito japanske. Može se reći da je kineska umjetnost imala zapravo veći uticaj od zapadnjačke.

Грубор 2020, 36: **Аниме** је стил цртане анимације пореклом из Јапана, са карактеристичном стилизацијом ликова и позадине, која га визуелно одваја од других видова анимације. Реч аниме долази од јапанске речи *animeshon* засноване на енглеској речи *animation* и у Јапану се користи за све анимације. Док су неки аниме наслови у потпуности ручно цртани, помоћ рачунара у процесу стварања анимеа је потпуно уобичајена. Приче анимеа су обично измишљене. Аниме се емитује преко телевизије и дистрибуира преко савремених медија.

Многа аниме дела су настала под утицајем јапанског стрипа, познатог као манга. Неки аниме наслови су адаптирани у игране филмове или серије.

<https://sr.wikipedia.org/wiki/Аниме> **Аниме** (јап. アニメ) је стил цртане *анимације* пореклом из **Јапана**, са карактеристичном стилизацијом ликова и позадине, која га визуелно одваја од других видова *анимације*.^[1] Реч аниме долази од јапанске речи *animeshōn* (アニメーション) засноване на енглеској речи *animation* и у Јапану се користи за све анимације.^[2] Док су неки аниме у потпуности ручно цртани, помоћ рачунара у процесу стварања анимеа је потпуно уобичајена. Приче анимеа су обично измишљене. Аниме се емитује преко телевизије, дистрибуира на медијима као што су **ВХС** или **DVD** и преко игара за конзоле или рачунаре. Многа аниме дела су настала под утицајем јапанског стрипа познатог као **манга**. Неки аниме наслови су адаптирани у игране филмове или серије.

2.1.5. Текст у оквиру поглавља 3.1.4. Компоненте јапанског идентитета је, изузев последњег пасуса поглавља (на стр. 38-39), у потпуности **преузет из:**

Чугров, С. В. (2008), Јапонија: гибридикација и гармоникација, доступно на: <https://mgimo.ru/files/63087/63087.pdf>

Дата библиографска јединица наводи се у Литератури, а у тексту рада повремено, али без обележавања наводницима дословно преузетих делова изворног текста, док је други део дословно преузетог текста из овог извора неозначен. Следе примери:

Грубор 2020, 37: Мрежни облици самоорганизовања јапанског друштва су прилично прилагођени да апсорбују иновације које битно не утичу на идентитет и не стварају противречност између традиционалног и иновативног идентитета. У Јапану се искристалисао двоструки идентитет: екстерни (институционални) – западни, и унутрашњи (духовни и морални) – источно-азијски. Који од њих је кључни зависи од контекста и тачке гледишта. Ипак, у суштинском смислу, водећи је источно-азијски, јер се заснива на архетиповима који трају читаву вечност.

Чугров 2008, 4: Сетевые формы самоорганизации японского общества вполне приспособлены к абсорбированию инноваций, которые не оказывают существенного влияния на идентичность, а создают вполне непротиворечивый традиционно-инновационный комплекс. [...] То есть в Японии сложилась двуединая идентичность: внешняя (институциональная) – западная и внутренняя (духовно-нравственная) – дальневосточная. Какую из них считать ключевой? Это зависит от контекста и точки зрения.

Все же, в глубинном смысле, ведущей следует, очевидно, считать дальневосточную, поскольку она основана на архетипах, длящихся из «вечности в вечность».

Грубор 2020, 37: Идентитет Јапанаца није повезан само са објективним карактеристикама, већ пре свега са емотивним и субјективно значајним појмовима. У том смислу, упркос неким нерешеним питањима смисла живота (не може се апсолутизовати означена хармонија), генерално, Јапанци су потпуно свесни свог идентитета и континуитета.

Чугров 2008, 5: Однако идентичность связана не столько с объективными характеристиками, сколько преимущественно с эмоциональными и субъективно значимыми представлениями. В этом смысле, несмотря

на нерешенность некоторых смысложизненных проблем (нельзя абсолютизировать отмеченную гармонию), в целом японцы вполне ощущают свои тождество и непрерывность.

Сл. уп. Грубор 2020, 37-38 и Чугров 2008, 5-8, 3.

2.1.6. Текст у оквиру поглавља 3. 1.5. Проблеми са идентитом у Јапану је у потпуности преузет из:

Шажинбатын А. — Основные характеристики личности японца // Психолог. – 2013. – № 9. – С. 95 – 164, доступно на: http://e-notabene.ru/psp/article_10693.html

Дата библиографска јединица наводи се у Литератури, а у тексту рада повремено, али без обележавања наводницима дословно преузетих делова изворног текста, док је други део дословно преузетог текста из овог извора неозначен. Следе примери:

Грубор 2020, 39: Типологија идентитета Јапанаца заузела је једно од најважнијих места у немарксистичкој јапанологији. Много пажње посвећено је проблемима идентитета и оријентације појединца. Анализира се јапанско искуство друштвено-економског развоја водећих земаља Запада. Криза буржоаског друштва на Западу се не види толико као део опште кризе капитализма, већ као криза западне цивилизације, са својим индивидуалистичким ставовима и вредностима. Као алтернатива „тешкој социјалној технологији“ на Западу супроставља се „мека технологија“ Јапана, која гарантује већу интеграцију и подређеност појединца интересима својих компанија у такозваној постиндустријској фази капитализма (Шажинбатын, 2014).

Шажинбатын 2013: Типология идентичности личности японца заняла в немарксистском японоведении одно из важных мест; особенно много внимания проблемам идентичности и ориентации личности отводится в работах, анализирующих уроки японского опыта социально-экономического развития для ведущих стран Запада. В них кризис современного буржуазного общества на Западе рассматривается не столько в рамках общего кризиса капиталистической системы, сколько в пределах кризиса западной цивилизации с её индивидуалистическими установками и ценностями. В качестве альтернативы «жесткой социальной технологии» Запада преподносится «мягкая технология» Японии, гарантирующая большую интеграцию личности и подчинение её интересам компаний в условиях так называемой «постиндустриальной» стадии развития капитализма.

Грубор 2020, 42: Као контекстуалисти Јапанци имају велики капацитет да делују у ситуацијама међуљудских односа, исто тако, поседују и енергију аутономног понашања. Такве контекстуалне личности динамички управљају и емулирају - меке организације засноване на контекстуализму и корпоративизму. Овај начин рада организације представља јапански модел. Овај модел је пун виталности. Јапанци боље раде када раде на радном месту са другима него сами.

Јапански контекстуалист нема чврста обележја личности и не идентификује се као „личност“, иако он има мембрану која га одваја од других који припадају истом контексту људи, у том смислу, он се, такође, разликује од колективиста. Ова карактеристична особина контекстуалиста, као недостатак „личности“, такође, може бити обележена чињеницом да нема инваријантне самосвојности. Његов идентитет се мења у складу са контекстом којем припада, или људима са којима је он заједно. У том смислу, контекстуалиста је сличан древном грчком богу Протеју који је познат по томе што је могао да мења облик тј. преузима обличје нпр. лава, змије, свиње, чак и воде и стабла. Његов идентитет је уникатан у смислу да је променљив.

Шажинбатын 2013: Как контекстуалисты японцы обладают высокой способностью действовать в ситуациях межличностных отношений и энергетической поведенческой автономией. Эти контекстуальные личности динамично управляют измото – мягкими организациями, основанными на контекстуализме и корпоративизме. Этот метод действия организации и является японской моделью. Такая модель полна жизнеспособности. Японцы работают лучше, когда они работают на рабочих местах с другими, чем в одиночку» [29, с. 53-54].

«Японский контекстуалист, – отмечает Кумон Сюмпэй, – не имеет твердой оболочки личности и не идентифицирует себя как «индивидуальность», хотя он и имеет мембрану, отделяющую его от других принадлежащих к тому же самому «контексту» людей, в этом отношении он также отличается от

коллективиста. Такая характерная черта контекстуалиста, как отсутствие «личности» (personality), может быть также отмечена тем фактом, что он не обладает инвариантной «самостью». Его идентичность изменяется в соответствии с тем контекстом, к которому он принадлежит, или теми людьми, с которыми он находится вместе. В этом смысле контекстуалист подобен древнегреческому богу Протею. Он никогда не знает, что такое реальное существование бога или самоидентичность, поскольку время от времени меняет свою форму. Его идентичность уникальна в том смысле, что она переменчива» [34, с. 19].

Сл. уп. Грубор 2020, 39-42 и Шажинбатын 2013.

2.2. У дисертацији се преузима из мноштва различитих извора, а да се преузимање не обележава на начин прописан правилима о цитирању, што често укључује и преузимање примера и референци којима се служио изворни аутор у свом истраживању.

2.2.1. Преузимање са интернет странице, без навођења извора. Реч је о следећој интернет страници: https://studylib.ru/doc/3797406/vvedenie-v-teoriyu-mezhkul_turnoj-kommunikacii

Дата интернет страница наводи се само у једној фусноти приликом преузимања табела (у фусноти 1, на стр. 9). Следе примери:

Грубор 2020, 5: Међукултурна комуникација, као академска дисциплина, настала је у САД 1954. год. када је објављена књига Е. Хола и Б. Трагера „Култура као комуникација“ („CultureasCommunication“). У тој књизи аутори су први предложили термин „међукултурна комуникација“ која по њиховом мишљењу представља посебну област људских односа. Касније су основни појмови и идеје међукултурне комуникације у већој мери развијене у познатом раду Е. Хола „TheSilentLanguage“ („Неми језик“, 1959 год.), где је аутор показао тесну везу између културе и комуникације. На тај начин је Е. Хол први предложио да проблем међукултурне комуникације не буде само предмет научних истраживања већ и самостална научна дисциплина.

https://studylib.ru/doc/3797406/vvedenie-v-teoriyu-mezhkul_turnoj-kommunikacii, 2: Вероятно, датой рождения межкультурной коммуникации как академической дисциплины следует считать 1954 год, когда вышла в свет книга Э. Холла и Д. Трагера «CultureasCommunication» («Култура как коммуникация»), в которой авторы впервые предложили для широкого употребления термин «межкультурная коммуникация», отражавший, по их мнению, особую область человеческих отношений. Позднее основные положения и идеи межкультурной коммуникации были более обстоятельно развиты в известной работе Э. Холла «TheSilentLanguage» («Немой язык», 1959 г.), где автор показал тесную связь между культурой и коммуникацией. [...] Тем самым Холл первым предложил сделать проблему межкультурной коммуникации не только предметом научных исследований, но и самостоятельной учебной дисциплиной.

Сл. уп. Грубор 2020, 8 и https://studylib.ru/doc/3797406/vvedenie-v-teoriyu-mezhkul_turnoj-kommunikacii, 59–60.

2.2.2. Преузимање текста без навођења извора, ни у тексту ни у Литератури дисертације. Ради се о следећем извору:

Bakanov, R., Egorova, L., Tumanov, D., Tyabina, D., & Khasanova, A. (2018). Ethnic and Confessional Relations Coverage in the Mass Media of the Republic of Tatarstan. *Journal of History Culture and Art Research*, 7(4), 401-406,

доступно на: <http://kutaksam.karabuk.edu.tr/index.php/ilk/article/view/1863/1323>. Следи пример.

Грубор 2020, 12: У својим истраживањима познати амерички културолози Гудикунст, Ким, Бенет, Мартин и Накајама као најбитније квалитете толерантне особе истичу флексибилност, одсуство ригидности и догматског понашања, бесконфликтност, емпатију, способност препознавања карактеристика друге културе са становишта носилаца те културе, некатегоричност ставова, способност да се не осуђују други (Gudykunst, 1997), (Kim, 1994), (Martin&Nakayama, 2000), (Bennet, 1998a).

Bakanov, Egorova, Tumanov, Tyabina & Khasanova 2018, 402-403: American culture experts W. Gudykunst (1997), M. Kim (1994), M. Bennet (1998), M. Maruyama (1970), J. Martin and T. Nakayama (2000) formulated in their works the signs that make up the qualitative content of the tolerant personality. These ones include: flexibility (lack of rigidity and dogmatic behavior, conflict-free); empathy (interest to another person is the ability to recognize the characteristics of another culture from the point of view of its bearers); non-categorical judgments, the ability not to judge others.

2.2.3. Преузимање текста без навођења извора, ни у тексту ни у Литератури дисертације.
Ради се о следећем извору:

Canning, D. (2016), An Introduction to Japanese Aesthetics, доступно на: <http://web.archive.org/web/20160419100710/https://new.uniquejapan.com/ikebana/an-introduction-to-japanese-aesthetics/>. Следе примери.

Грубор 2020, 57: Природа је за Јапанце главни извор креативне инспирације, водич кроз свет лепоте. Природа то је лепота у свом најприроднијем и најскладнијем испољавању. У јапанској традиционалној култури, појмови „природа“ и „лепота“ су, у ствари, синонимима.

Canning 2016: The aesthetic qualities of Japan reach beyond philosophical ideas about art and beauty, they form a cultural world view, centered around the concept of living in harmony with nature. There is an intensely close relationship between Japanese culture and nature, to the point where the two are synonymous.

Грубор 2020, 57: Отуда, естетске вредности Јапана надилазе филозофске идеје о уметности и лепоти, оне формирају културни поглед на свет, усредсређен на концепт живљења у хармонији са природом. Постоји јака веза између јапанске културе и природе, до те мере да се могу сматрати синонимима.

Canning 2016: The aesthetic qualities of Japan reach beyond philosophical ideas about art and beauty, they form a cultural world view, centered around the concept of living in harmony with nature. There is an intensely close relationship between Japanese culture and nature, to the point where the two are synonymous.

Грубор 2020, 57: Традиционалне јапанске уметности, као што су икебана, хаику поезија и чајна церемонија, одражавају ово осећање, стављајући нагласак на садашњи тренутак. Лепота се препознаје у суптилним, често превиђеним детаљима или празнини између њих. Скромна, префињена једноставност се сматра највишим обликом лепоте. То се разликује од западне перцепције где лепота најчешће истиче младост, раскош и успех мерен статусом и материјалним постигнућима.

Canning 2016: The traditional arts of Japan, such as Ikebana, haiku poetry and the tea ceremony reflect this feeling, placing emphasis on the present moment. Beauty is recognised in subtle, often overlooked details and places that encompass vast emptiness. The intention is to evoke awareness through the intricate qualities of the natural world around us. Modest, refined simplicity is regarded as the highest form of beauty. This differs from the western perception where beauty is most often recognised in youth and opulence and success measured in terms of status and material attainment.

Сл. уп. Грубор 2020, 57-58 и Canning 2016.

2.3. Иако се на крају одређене целине **извор наводи у парентези**, дата **целина је често дословно преузети текст из извора који се не обележава** како налажу академски

обичаји (стављањем наводника), и из таквих се извора затим обимно преузима и без навођења аутора.

2.3.1. Преузимање текста из следећег извора:

Крутова, Т. А. (2009), *Образы природы в декоративно-прикладном и изобразительном искусстве Японии*, доступно на: <https://www.jp-club.ru/obrazyi-prirodyi-v-dekorativno-prikladnom-i-izobrazitelnom-iskusstve-yaponii-2/>

Дата библиографска јединица је наведена у Литератури, а понекад и у парентези као извор, али су дословно преузете реченице неназначене наводницима, док су друге преузете без навођења извора. Следе примери:

Грубор 2020, 54:Духовни извори порекла посебног става јапанске културе и Јапанаца према природи која их окружује биле су националне религије – шинтоизам и будизам, митолошке идеје, као и естетски концепти. Још у древној религији шинтоизма и митологији повезаној с њом, постављена је идеја о поштовању и обожавању природе. У ствари, шинтоизам се заснива на култу живе и неживе природе у њеним најразличитијим облицима и манифестацијама. Религија шинто, настала је у праисторији на јапанским острвима и добила је статус државне религије у периоду ране јапанске државе, обдарила је посебним смислом и душом све природне објекте и појаве - камење, стене, водопаде, језера, дрвеће, кишу и грмљавину, снег итд. Идеја обожавања природе није била страна ни будизму, који је дошао на јапанска острва у VI-VII веку. Није случајно да су се локални шинтоизам и „увезени“ будизам прилично мирно и органски слагали и формирали религиозни синкретизам специфичан за Јапан (Крутова, 2009).

Крутова 2009: Духовными истоками особого отношения японской культуры и японцев к окружающей природе явились национальные религии – синтоизм и буддизм, мифологические представления, а также эстетические концепции. Уже в древнейшей религии Синто и связанной с ней мифологии была заложена идея одушевления, обожествления, почитания природы. По сути, синтоизм основан на культе живой и неживой Природы в самых разных ее формах и проявлениях. Религия Синто, уходящая корнями в эпоху первобытности и получившая статус государственного вероисповедания в период раннего японского государства, наделяла особым смыслом и душой все природные объекты и явления – камни, скалы, водопады, озера, деревья, дождь и грозу, снег, и т.д. Идея поклонения Природе была не чужда и буддизму, пришедшему на Японские острова в VI-VII вв. Не случайно местный синтоизм и «импортный» буддизм вполне мирно и органично ужились друг с другом и образовали специфичный для Японии религиозный синкретизм.

Грубор 2020, 54:Многе слике природе првобитно су биле испуњене одређеном културном симболиком, унутрашњим смислом. Ова симболичка и семантичка значења су директно повезана са својим пореклом из религије шинто која слави све природне лепоте. Религија будизма у комбинацији с неким утицајима кинеске културе такође је унела одређену симболику у перцепцији природе. Најразноврснија и најфасцинантнија симболика карактеристична је за слике биљног света, које су укључивале цвеће, дрвеће, траве (биље). Многе слике пејзажа, пре свега, планина, слике водених лепота: река, водопада, језера, мора, такође су имале светла симболичка значења (Крутова, 2009).

Крутова 2009: Многие образы природы были изначально наполнены определенной культурной символикой, внутренним смыслом. Эти символические и смысловые значения напрямую связаны в своем происхождении с религией Синто, одушевлявшей все природные объекты. Религия буддизма в сочетании с некоторыми влияниями китайской культуры также привнесла определенный символизм в восприятие природы. Наиболее разнообразная символика характерна для образов растительного мира, включавшего цветы, деревья, травы. Также яркие символические значения имели и многие образы природного ландшафта, в первую очередь, горы и водоемы.

Сл. уп. Грубор 2020, 54-56, 66-67 и Крутова 2009.

2.3.2. Преузимање из следећег извора:

Carriere, M. P. (2002), Writing as Tea Ceremony: Kawabata's Geido Aesthetics, The International Fiction Review, доступно на: <https://journals.lib.unb.ca/index.php/IFR/article/view/7716/8773>

Иако се извор наводи у Литератури и неколико пута у тексту дисертације (осам пута), из изворног текста се преузима обимно (готово цео чланак је распоређен у различитим деловима дисертације), најчешће без јасног обележавања цитата и извора. Уједно, из изворног су текста преузете и референце аутора, при чему се посредништво не назначује у тексту дисертације. Следе примери:

Грубор 2020, 54: Западне дискусије о Кавабатиној уметности имплицирају да се његова фикција може схватити, или у смислу јединствених јапанских естетских категорија, или западног егзистенцијализма. Кавабатин модернизам потиче из преовладавајућих егзистенцијалних црта идентитета његових ликова и њихове улоге у повезивању будистичких схватања празнине или ништавила са нихилизмом западне филозофије (Carriere, 2002).

Carriere 2002: Western discussions of Kawabata's art imply that his fiction may be grasped either in terms of unique Japanese aesthetic categories or Western existentialism. In "Elements of Existentialism in Modern Fiction," Mita Luz de Manuel suggests that Kawabata's modernism originates in the pervasive existential personality of his characters, that he "may well have connected Buddhist 'emptiness' or 'nothingness' with the nihilism of Western philosophy." [7]

[7] Mita Luz de Manuel, "Elements of Existentialism in Modern Asian Fiction," *Likhāa* 11.2 (1989-90): 32.

Грубор 2020, 54: Егзистенцијални модел је у супротности са Кавабатиним симболистичким склоностима као и његовом Нобеловом говором, у којем он инсистира на томе да би било погрешно бркати нихилизам западног егзистенцијализма са ништавилем зена. Кавабата је инсистирао на томе и треба се замислити над његовим речима којим је завршио свој Нобелов говор : „Овде постоји празнина, ништавило Истока. Моја дела су окарактерисана као дела празнине, али то се не може протумачити као нихилизам на Западу. Духовна основа је, чини ми се, сасвим другачија.“ (ЛЈ:15)

Carriere 2002: The existential model is at odds with Kawabata's symbolist propensities as well as his Nobel speech, in which he insists that it would be a mistake to confound the nihilism of Western existentialism with the nothingness of Zen: "This is not the nothingness or emptiness of the West. It is rather the reverse, a universe of the spirit in which everything communicates freely with everything, transcending bounds, limitless" (*JBM* 56). Kawabata is insistent on this point and he returns to it at the close of his address: "My own works have been described as works of emptiness," he notes, "but it is not to be taken for the nihilism of the West. The spiritual foundations would seem to be quite different" (*JBM* 41).

Грубор 2020, 54: Оно што одмах пада у очи читалаца „Снежне земље“ је да се прича одвија у Нигата префектури, далеко од Токија, града који је за Јапанце репрезент савременог и западног одраза у јапанској култури. „Токио је Јапан, али Јапан није Токио“, каже се у изреци, са очигледним импликацијама да посетиоци који желе да упознају „прави“ Јапан морају да крену у рурална подручја. Они формирају поставку Кавабатиног романа, који није случајно био и дом Рјокана, који је „део живот је провео у тој снежној земљи“, како је Кавабата с одушевљењем приметио у свом Нобеловом говору (ЛЈ :7). Два главна лика романа су посетилац из Токија Шимамура и Комако рођена у снежној земљи, која у једном тренутку у роману каже: „ -Све то не могу да схватим! Људи из Токија су компликовани. Они живе у великој буци, па им се и осећања кидају и расплињују.“ (СЗ :179) Комакина осећања су нетакнута и устрептала, за разлику од Шимамуре, њој је суђено да воли човека из Токија

Carriere 2002: What immediately strikes the reader of *Snow Country* is that the story takes place in Niigata Prefecture, away from Tokyo, the city that represents in the Japanese mind all that is modern and Western in Japanese culture. "Tokyo is Japan, but Japan is not Tokyo" the saying goes, with the obvious implication that visitors wanting to know the "real" Japan must venture into rural areas. These form the setting of Kawabata's novel, which, not so coincidentally, was also the home of Ryokan, who "lived his whole life in the snow country," as Kawabata noted enthusiastically in his Nobel speech (*JBM* 64). The two major characters of the novel are the Tokyo visitor Shimamura and the snow-country native Komako, who says at one point in the novel, "Tokyo people are very

complicated. They live in such noise and confusion that their feelings are broken to little bits." [15] Komako's feelings are intact and vibrant, unlike those of Shimamura, the Tokyo refugee she is destined to love.

^[15] Yasunari Kawabata, *Snow Country*, trans. Edward Seidensticker (1947; UNESCO Collection of Contemporary Works. New York: Knopf-Berkley, 1956) 99. Subsequent references are to this edition and are cited in the text in parenthesis with the abbreviation *SC*.

Грубор 2020, 78: Кавабата је започео свој Нобелов говор тако што је цитирао песму „Унутрашњи дух“, свештеника Догена а затим једну песму Мјоеа о зимском месецу. Ове две песме дају смисао остатку Кавабатиног обраћања. Обе песме илуструју и објашњавају *југен*. Догенова песма делује једноставно, у неколико редова приказана су сва четири годишња доба. Кавабатино објашњење тога баца светло на песму која је отелотворење *југена*, у којој су описи једноставно у првом плану, али већа суштина лежи иза, у позадини: „Снег, месец, трешњеви пупољци«, речи које изражавају лепоте годишњих доба док се смењују и трају, у Јапану традиционално укључују лепоту планина, и река, и траве, и дрвећа, лепоту свих безбројних природних појава, целе природе, чак укључују и људска осећања.“ (ЛЈ:4)

Carriere 2002: Kawabata began his Nobel speech by quoting a poem by Dogen called "Innate Spirit," followed by one by Myoe on the winter moon. These two poems set the tenor of the rest of Kawabata's address. Both poems illustrate *yugen*. Dogen's poem seems like a simple, four-line expression of the four seasons: "In the spring, cherry blossoms, / in the summer the cuckoo. / In autumn the moon, and in / winter the snow, clear, cold." But Kawabata's explanation of it sheds light on the poem's embodiment of *yugen*, in which that which is described becomes simply the foreground to the greater essence that lies behind: "The snow, the moon, the blossoms, words expressive of the seasons as they move one into another, include in the Japanese tradition the beauty of mountains and rivers and grasses and trees, of all the myriad manifestations of nature, of human feelings as well" (*JBM* 68).

Сл. уп. Грубор 2020, 52, 53, 71, 74, 78-81, 84 и Carriere 2002.

2.3.3. Преузимање из следећег извора:

Герасимова, М. , П. (2003), **Образы вещей в произведениях Кавабата Ясунари,** Вещь в японской культуре, «Восточная литература» Москва, доступно на: <https://studfiles.net/preview/6019375/page:24/>

Иако се извор наводи у Литератури и неколико пута у тексту дисертације (седам пута), из изворног текста се преузима обимно, најчешће без јасног обележавања цитата и извора. Уједно, из изворног су текста преузете и референце аутора, при чему се посредништво не назначује у тексту дисертације. Следе примери:

Грубор 2020, 61: Карактеристичан однос Јапанаца према стварима, разумевање њихове улоге и места које заузимају у животима људи, осећа се у свим делима Кавабате. У већој или мањој мери, ствари „учествују“ у свим делима Кавабате, али разумевање културе у чијој бити је проблем односа према стварима, најбоље је исказан у роману „Хиљаду ждралова“ (Герасимова, 2003:234)

Герасимова 2003, 234: Это относится и к характерному для японцев отношению к вещам, к пониманию их роли и места, которое они занимают в жизни людей. В большей или меньшей степени вещи «участвуют» во всех произведениях Кавабата Ясунари, но осмысление культуры вещи как проблема стоит в романе «Тысяча журавлей».

Грубор 2020, 63: То само по себи може да изазове страхопоштовање код Јапанаца, који високо вреднују ток времена на стварима. Кавабата показује вазу из токономе која виси у удубљењу са једноставним, скромним цветом. Користећи објекат, у овом случају вазу од тикве, Кавабата не ствара обичну визуализацију предмета, већ ствара слику која има одређени подтекст: тиква стара триста година, а ладолеж увене за само један дан, али и ствар и биљка иду својим путем, имају своју судбину која их прати у неком одређеном времену.

Тако Кавабата изражава добро познату идеју на Истоку да све мора да прође свој сопствени пут - пут саморазвоја, свој Тао. Он истичући релативност времена које је потребно да се прође тај пут, говори о томе да : „Време протиче на исти начин за сва људска бића, али свако људско биће протиче кроз време на различит начин.“ (ЛТ:132)

Герасимова 2003, 240: ...она сама по себе способна вызвать у японцев, высоко ценящих налет времени на вещах, благоговейный трепет. Кавабата показывает вазу висящей в нише *токонома* с поставленным в нее «простеньким, скромным, темно-фиолетовым цветком повилики». Используя предмет, в данном случае вазу из тыквы, Кавабата не просто «рисует» картину, но создает образ, имеющий определенный подтекст: тыкве *триста*, лет, а повилика цветет всего один день, но и вещь и растение проходит свой Путь, имеет свою судьбу, переживаемую в течение определенного времени. Так Кавабата выражает хорошо известную на Востоке мысль о том, что все должно пройти свой собственный Путь — путь саморазвития, свой Дао, и относительность длительности времени, которое уходит на то, чтобы пройти его, говорит лишь о том, что «время одно для всех, но всё и все через Время проходят по-своему» [8, с. 138].

Грубор 2020, 64: То доводи до вулгаризације саме чајне церемоније која се манифестује у неспособности потискивања сопствених испразних емоција и у осећају безвремености, чији су знаци сакривени у стварима. Појава сопствених асоцијативних искустава у контакту са неком ствари говори о неспособности да се сагледа сама ствар, што је у супротности са традиционалним разумевањем света, на основу којег је формирана јапанска култура. То није могло да не изазове жаљење код писца, чији се рад развио у сукцесивној вези са класичним наслеђем и у разумевању хармоније природе, човека и ствари које га окружују (Герасимова, 2003:245).

Герасимова 2003, 245-246: Одно из проявлений этой «вулгарности» и есть невозможность освободиться от собственных суетных эмоций и ощутить связь времен, вернее, «безвременье», знаками которого и являются вещи. Возникновение собственных ассоциативных переживаний при соприкосновении с вещью говорит о неумении воспринять самое вещь, что противоречит традиционному пониманию мира, «а основе которого сформировалась японская культура. Это не могло не вызвать сожаления у писателя, творчество которого развилось в преемственной связи с классическим наследием и в понимании которого гармонично **связаны** природа, человек и окружающие его вещи.

Грубор 2020, 86: „Саосећање“ као основну карактеристику јапанске душе Кавабата разматра и у есеју „Лепота Јапана и ја“. Он наводи примере стихова песника Мјоа као испуњење „топлог, дубоког и деликатног саосећања према природи и људима, као песму која садржи дубоку смиреност јапанског духа.“ (ЛТ:3).

Герасимова 2003, 236: «Сочувствие» как основное свойство японской души рассматривает и Кавабата Ясунари. В эссе «Красотой Японии рожденный» он приводит в пример стихи поэта Мёэ как «исполненные тепло, глубокого, нежного сочувствия к природе, а стало быть, и к человеку» и называет их «песней глубокочувствующего, полного доброты и сочувствия японского сердца» [7].

Сл. уп. Грубор 2020, 61-64, 86 и Герасимова 2003, 233-240, 244-246.

IX ПРЕДЛОГ

Имајући у виду оцену начина приказа и тумачења резултата истраживања која су изнета у VIII одељку, Комисија констатује да докторска дисертација мср Светлане Грубор не задовољава академски критеријум и да је потребно да кандидаткиња исправи све грешке које су наведене у извештају. Због свега реченог, Комисија враћа мср Светлани Грубор докторску дисертацију под називом „Дела Јасунари Кавабате, Казуа Ишигуроа и Харуки Муракамија и њихов допринос међукултурној комуникацији Јапана и Србије“ на

дораду, након чега рад поново иде на преглед и оцену. Рок за дораду је 14. јула 2021. године.

20.4.2021.

У Београду

Комисија:

др Кајоко Јамасаки, ред. проф.

др Данијела Васић, ванред. проф.

др Далибор Кличковић, ванред. проф.

др Александра Јовановић, ред. проф.

др Никола Бубања, ванред. проф.